

Moderná populárna hudba a jazz v školstve na Slovensku

Yveta Lábska-Kajanová

Skôr než pristúpime k načrtnutiu vývoja v školstve v oblasti modernej populárnej hudby a jazzu (ďalej MPH) za posledných 15 rokov u nás, bolo by vhodné upozorniť na niektoré problematické skutočnosti v súvislosti s týmto žánrovým okruhom. Keďže ide o oblasť, svojím pôvodom viažúcu sa na anglo-americkú pôdu, práve v USA a Veľkej Británii sa objavili viaceré spoločenské a sociologické problémy prv než u nás a teda aj bádatelia sa nimi zaoberali skôr. Môžeme sa nimi poučiť, ale zároveň i odôvodniť potrebu teoretického vzdelávania a zapojenia histórie MPH a jazzu do východného procesu. Tak sa potom i náš príspevok bude zdať opodstatnený a dôsledky z neho vyplývajúce, pochopiteľné.

Všeobecné problémy výchovy vylývajúce z pôsobenia modernej populárnej hudby a jazzu

Bez ohľadu na vek, sociokultúrne prostredie a typ vzdelávacieho systému, stretávame sa s vplyvom MPH a jej druhov (jazz, rock, populárna hudba, šansón, country and western, folk) na deti, mládež a dospelých. Rock ako i jeho filozofické pozadie, či rôzne ideológie (punk rock, heavy metal, satanizmus, okultizmus) vplývajú na deti a mládež. Nové smery MPH, ak sú chápané príliš vážne, môžu mať i negatívne dôsledky na poslucháča. Punk vo svojej extrémnej podobe zdôrazňuje idey násillia, anarchie, apatie, heavy metal v niektorých zo svojich odnoží vedie ku kultu satana a jeho uctievaniu, k agresivite, všteповaniu zvrátených hodnôt okultizmu.¹ Ukazuje sa, že pôvodne neškodná filozofia beatnikov, či hippies, spôsobuje po objavení sa punku, black metalu, heavy metalu, trash metalu, konkrétne dôsledky, prejavujúce sa v delikvencii mladistvých a dospievajúcich. Kým pre Dieter Baackeho je rockové hnutie 50. a 60. rokov iba "nemým generačným protestom" mladých voči konvenciám, hodnotám staršej generácie a jeho zástancovia nie sú nebezpeční², trochu inak sa na novší vývoj rocku pozerajú bádatelia v sociologických prieskumoch v USA. Joe Gow, Jonathan Epstein, David Pratto, James Skipper vidia priamu súvislosť medzi konzumáciou heavy metalovej, rapovej hudby, video-klipov, "hororov", akčných thrillerov a delikvenciou, problémami v správaní dospievajúcej mládeže.³

Absencia historického povedomia v jazze, rocku, folku vedie k obdivu a zdvihovaniu hodnôt všeobecne v hudbe, ale aj z pohľadu histórie MPH a jazzu, nanajvýš podivuhodných. Neznalosť historických hodnôt v jazze a rocku, country and western, folku ... stavia do centra pozornosti dospelých, mládeže, ba dokonca aj detí, populárnu hudbu s jej hitovou produkciou - Madonna, Michael

Jackson, Prince. Často sa vlastný neúspech, nedostatok koncertnej činnosti kompenzuje tzv. tvorbou pre deti v oblasti populárnej hudby (niektoré piesne Petra Nagya, Roba Grigorova, Vaša Patejdra). Manipuluje sa tu s detskou nevedelanosťou, nevedomosťou, a zároveň komunikatívnosťou, ako i lacným podkladáním sa populárnej hudby poslucháčovi. V prípade Madonny, Michaela Jacksona, Princea a pod. sa predkladajú konzumentovi pochybné a zvrátené hodnoty - zvelebovanie sexu, jeho servírovanie vo videoklipech malým deťom, vedomé náznaky sexuálnych úchyliiek. Rôzne techno-popové, rapové, hip-hop klipy narábajú s násilím, aby dosiahli agresívny účinok a potrebnú gradáciu, či napätie a tak udržali diváka v pozornosti.

Problém amerikanizácie kultúry, zdanlivá nepotrebnosť domácej produkcie, negatívny vzťah konzumenta k nej súvisí s celkovou výchovou vkusu detí, mládeže a dospelých, ako i hudobnosti, schopnosti rozoznávať hodnotné hudobné umenie bez ohľadu na to, či ide o európsku hudbu, modernú populárnu hudbu a jazz, alebo ľudovú hudbu. Teda cibrenie vkusu a výchova smerom ku komplexnej hudobnosti by mali viesť k prirodzenému rozlišovaniu hodnôt ako v rozmanitých hudobných sférach, tak i v oblasti skladateľskej, interpretačnej.

Moderná populárna hudba a jazz v školstve

V oblasti špecializovaného školstva začiatky výuky v oblasti MPH a jazzu na Slovensku boli spojené s iniciatívami na Konzervatóriu v Bratislave. Po rôznych jednorazových, príležitostných školeniach, ktoré väčšinou usporiadal Osvetový ústav, alebo jeho Metodické centrá, začalo sa na Konzervatóriu v Bratislave v roku 1980 vyučovať aranžovanie a komponovanie populárnej hudby a jazzu. Učiteľom týchto predmetov bol Bohumil Trnečka, skladateľ a aranžér v oblasti MPH a jazzu, dlhoročný člen Slovenskej filharmónie. Keďže na Konzervatóriu vznikali prvé kompozície žiakov (Jozef Baán, Dalibor Jenis, Anton Popovič, Richard Šárközi ...) a nemal ich kto hrať, vznikol v roku 1983 zo študentov školy Big Band Bratislavského Konzervatória so zameraním na pop jazz, resp. fusion music. Dirigentom sa stal Bohumil Trnečka. V repertoári orchestra boli skladby študentov, ale i swingové štandardy. V roku 1986 vystúpil Big Band na Slovenskom jazzovom festivale v Žiline, kde získal 1. cenu v kategórii moderného jazzu, o rok neskôr na Československom jazzovom festivale v Karlových Varoch získali titul Objav festivalu. Po nástupe ďalšej generácie mladých hudobníkov (Pavol Ruček, Marcel Buntaj, Lubor Priehradník, Martin Ďurdina...) sa Big Band zúčastnil v roku 1989 druhého Európskeho hudobného festivalu mládeže v Strasbourgu, kde spôsobil rozruch profesionálnou úrovňou podania, kvalitou a zrelosťou pôvodných kompozícií. Súčasťou orchestra v tomto období bolo aj

Vokálne sexteto zložené z poslucháčov hereckého oddelenia bratislavského konzervatória. Spolu vystúpili na 4. ročníku festivalu Kredi Genclik Festivali v Instanbule v Turecku (v roku 1991 po prvýkrát, v roku 1992 po druhýkrát), v Le Havre na súťaži Concours Europeen de Big Band de Jazz "Michel Legrand" vo Francúzsku v roku 1991. Hoci mal Big Band Bratislavského konzervatória za sebou mnoho úspechov, ukázalo sa, že sa borí s problémami, ktoré neboli vyriešené. Členovia orchestra - študenti sa na individuálnych hodinách zaoberali výlučne štúdiom klasickej literatúry a nerozvíjali techniku hry, frázovanie, výraz, ktoré sú pre jazz a MPH špecifické. Saxofón sa na Konzervatóriu v Bratislave vôbec nevyučoval, aj keď vo svete boli bežné súbory so saxofónovým obsadením - saxofónové kvarteta s všestrannou profiláciou a záberom, teda aj na oblasť novej hudby 20. storočia. Do saxofónovej sekcie big bandu najčastejšie prichádzali hráči, ktorí hrali na klarinet. Na základe iniciatívy Bohumila Trnečku a zástupkyne riaditeľa Danieli Sliackej začal v roku 1990 vyučovať na Konzervatóriu v Bratislave altsaxofón Dušan Húščava. Odvtedy vychoval 7 študentov. Z nich v tomto roku absolvoval Pavol Ruček, ktorý v súčasnosti už profesionálne hrá v súboroch Bossa Noha, Big Band Rádio Bratislava, Big Band VUS. Väčšina členov Big Bandu Bratislavského konzervatória sa profesionálne uplatnila na slovenskej jazzovej scéne, alebo v oblasti populárnej hudby. V roku 1990 súčasne s Dušanom Húščavom začal vyučovať na konzervatóriu jazzovú harmóniu a improvizáciu Matúš Jakabčis. O dva roky neskôr sa na Konzervatóriu v Bratislave zriadilo štúdió a informačné centrum, ktoré bolo vďaka príspevku nadácie Charty 77 vybavené jazzovými notami, kazetami, video-kazetami, CS, LP, fake book. Snáď i všetky tieto skutočnosti viedli vedenie Konzervatória a MŠV SR k založeniu jazzového oddelenia (1994), v rámci ktorého sa bude vyučovať spev (Peter Lipa), gitara (Karol Ondreička, Matúš Jakabčic), saxofón (Dušan Húščava), trúbka (Juraj Bartoš), trombón (František Karnok), klavír (Gabriel Jonáš), bicie nástroje (Cyril Zeleňák), úvod do jazzu (harmónia a improvizácia - Matúš Jakabčic), kompozícia a aranžovanie (Bohumil Trnečka). Výuka by však mala, podľa oficiálneho rozhodnutia, prebiehať až v 5. a 6. ročníku (môžu byť udelené výnimky), čo bráni úplnému rozbehnutiu činnosti jazzového oddelenia (v súčasnosti sú záujemcovia skôr v nižších ročníkoch).

Profesionalizáciu Big Bandu bratislavského Konzervatória ako telesa potvrdzuje skutočnosť, že vlani premiérovali a v priebehu sezóny 1993, 1994 uvádzali muzikál Umrieť pre krásu (Manon Lescaut) od Matúša Jakabčica v Istropolise v Bratislave.

V poslednom období sa študenti hudobno-dramatického oddelenia na bratislavskom konzervatóriu učia hereckým, pohybovým, tanečným a speváckym

osobitostiam muzikálu. Spevácku výrazovú zložku prejavu vyučuje Adriana Bartošová.

Aj na Konzervatóriu v Žiline podnikli prvé kroky pre výuku jazzu. Zo študentov tu vznikol v roku 1993 orchester Slovak Young Swing Generation. Vede a diriguje ho trombónista a spevák Miroslav Belorid. Repertoár telesa zostavuje zo swingových štandardov, svetových, českých a slovenských autorov. Špecialitou telesa sú skladby v menšom obsadení - v saxofónovom kvartete. Aranžovanie na konzervatóriu vyučuje bývalý dirigent Swing Big Bandu Žilina - Arnošt Coufal.

Chýbajúca príprava výuku adeptov pre MPH a jazz sa rôznym spôsobom na Slovensku suplovala. Jedným z takýchto dočasných riešení bolo usporiadanie dvojročného kurzu - Štúdiom spevákov Osvetovým ústavom - s finančným príspevkom MK SR. Prvý takýto kurz sa konal v rokoch 1983-84 a viedol ho Ján Siváček. Sám vyučoval históriu MPH, Bohumil Trnečka hudobnú teóriu a intonáciu, Braňo Hronec, Ladislav Briestenský, Peter Breiner klavírne korepetície a prednes, hlasovú výchovu František Tugendlieb. Medzi frekventantov tohto prvého cyklu štúdia patrili Marcela Molnárová, Ingrid Kálmanová, Adriana Bartošová, Erika Sojková, Oľga Záblická, Pavol Habera, Sylvia Slivová. Takmer všetci sa po absolvovaní kurzu dobre uplatnili v profesionálnom živote v oblasti MPH a jazzu. Druhý cyklus prebiehal v rokoch 1986-87. Jedným z jeho absolventov bol aj Peter Slivka. V rokoch 1991-92 vedenie Štúdia spevákov prevzala pôvodne jeho frekventantka Marcela Molnárová. Doplnila výuku o nové predmety - javiskovej reči, maskovanie, kostýmovanie, hereckú výchovu, balet (lektormi boli B.Trnečka, Jolana Fogašová - hlasová výchova, Eva Žilineková - herectvo, František Dráfi - korepetície...). Študenti kurzu ukončili celý dvojročný cyklus muzikálom Imágo, ktorý premiérovala STV. Autorom piesní muzikálu boli študenti kurzu, jeho aranžmán zrealizoval Ludovít Beladič.

Ďalšou takouto snahou suplovať výchovu v oblasti jazzu bolo usporiadanie Bubeníckej dielne - kurzu hráčov na bicie nástroje. Prvý ročník sa uskutočnil v roku 1990 v Bratislave. Usporiadateľom bola Slovenská jazzová spoločnosť - organizáciu mal na starosti Juraj Gergelyi. Vyučujúcim bol Imre Kőszegi z Maďarska. Ďalší ročník sa konal o dva roky neskôr - 1992. V roku 1993 sa jednorazová výuka jazzu rozšírila aj na ďalšie nástroje - klavír, spev, gitara, trombón, saxofón, bicie nástroje, kontrabas ... na podujatí Bratislava Jazz Workshop (organizátor Slovenská jazzová spoločnosť - Luboš Zátka). Počas týždňa tu prebehla výuka za účasti lektorov z Česka, Slovenska a zo zahraničia. Posledný ročník sa konal v lete 1994 na Konzervatóriu v Bratislave. Keďže väčšina pedagógov na Slovensku je v oblasti metodiky výučby MPH a jazzu začiatočník-

mi, mnohí budúci pedagógovia cestujú na štúdijné a štipendijné pobyty do zahraničia. Výuka jazzu vo svete, pri ktorej sa väčšinou predpokladá, že predstavuje východiskový model pre všetky sféry MPH, nie je masovo rozšírená. Prvé základy boli položené v 50. rokoch, keď vznikali prvé teoretické práce (napr. George Russell: *The Lydian Concept of Tonal Organisation*), bola založená Berklee College of Music v Bostone (jazzová škola udržiavajúca si v súčasnosti najvyšší štandard). Išlo však o školy so zameraním na jazzovú výuku hry na nástrojoch. Doteraz na Berklee College of Music v Bostone študovali J.D.Šošoka, Pavol Kozma, Juraj Burian, Pavol Bodnár, Matúš Jakabčic. Na workschop Est-West Music Seminar Jazz-Rock-Latin 1991 v Dánsku v Brandbjergu sa zúčastnili - Martin Ďurdina, Marek Minárik, Stano Počaji, Lubor Priehradník, Tomáš Krnáč. Ďalej hudobníci absolvovali kurzy v Tatabányi, vo Frýdlante a inde.

Nedostatok výuky hry na nástroj v oblasti jazzu a MPH na univerzitnej úrovni, čo samozrejme súvisí s nedostatkom pedagógov (väčšina z nich vyučuje na stredných školách, na konzervatóriách, si metodiku výučby vytvára samostatne, bez nejakých predchádzajúcich skúseností, alebo špeciálneho školenia v tomto smere), sa od roku 1988 supluje Slovenským hudobným fondom. Každoročne Výbor hudobného fondu udeľuje niekoľko ročných štipendií v oblasti jazzu a MPH. Doteraz bolo udelených 11 štipendií (Adriena Bartošová, Matúš Jakabčic, Peter Slivka, Juraj Griglák, Ján Štubniak, Juraj Kalász, Juraj Varsányi, Juraj Bartoš, Peter Adamkovič, Lubor Priehradník, Marcel Buntaj). Všetci bývalí štipendisti HF sú v súčasnosti profesionálne aktívny v oblasti hudobného života na Slovensku.

Na univerzitnej pôde sa začalo s výukou MPH a jazzu na katedrách teórie v polovici 80. rokov, keď bol na VŠMU v roku 1983 prizvaný ako externý pedagóg Ján Siváček. Bol viac praktickým hudobníkom v oblasti swingových hitov, sweet music (skladateľ, aranžér, dirigent), ale bol aktívny aj teoreticky. Je autorom publikácie *Kompozičná práca aranžéra v modernej tanečnej hudbe* (Bratislava, 1967). Na VŠMU v Bratislave a neskôr aj na pôde FFUK, katedre hudobnej vedy prednášal od roku 1984 z pripravovanej práce *Populárna hudba, jej minulosť a prítomnosť, ktorá nikdy nevyšla tlačou a pedagogickú prácu Jána Siváčka zabrzдила jeho náhla smrť v roku 1987*. V roku 1985 prišiel na Katedru hudobnej vedy FFUK v Bratislave prednášať renomovaný jazzový teoretik, známy svojimi prácami v oblasti jazzu, Igor Wasserberger (*Jazzový slovník*, Bratislava 1965, *Jazzové profily* 1969, jeden z autorov 3-zväzkovej *Encyklopédie jazzu a moderní populární hudby*). Pôsobil na fakulte do roku 1988. Z iniciatívy prof. Oskara Elscheka, ktorý pozýval na Katedru hudobnej vedy FFUK zahraničných pedagógov, v roku 1991 pôsobil prof. Franz Fördermayer. Realizoval pre študentov

prednášky z histórie country and western music. Od roku 1993 je interným pedagógom Katedry hudobnej vedy Yvetta Lábska-Kajanová a prednáša históriu jazzovej a rockovej hudby.

Na prvom stupni špecializovaného školstva (ZUŠ) sa na niektorých miestach na Slovensku príležitostne vyučuje jazz. Nie je to však systematizovaná výučba, ale súvisí skôr s ambíciami, schopnosťami, záujmami a pripravenosťou pedagóga, ktorý sa venuje inej ako európskej hudbe. (Podobná situácia je aj v súvislosti s ľudovou hudbou na ZUŠ.) Na ZUŠ na Háľkovej ulici v Bratislave sa deti a mládež pod vedením Pavla Pogányu venujú hre v ensembloch - duá, triá, kvarteta a pod. Ich repertoár je zostavený zo skladieb z oblasti jazzových štandardov, country music a populárnej hudby (napr. piesne Beatles), či z oblasti tretieho prúdu (skladby J. Ježka, I. Hurníka...). Jeho žiakmi boli Juraj Kalász, Martin Gašpar, Martin Ďurdina, Karolína Simonyiová. Niektorí z nich prešli na konzervatórium, takže medzi prvým a druhým stupňom školstva nastala aj určitá kontinuita. Všetci sa dostali aj na profesionálnu scénu.

V roku 1984 založil na ZUŠ v Piešťanoch nevidiaci učiteľ Lubomír Váry, súbor tradičného jazzu - Piešťanský dixieland. Súbor sa v roku 1988 zúčastnil druhého ročníka Slovenského jazzového festivalu v Žiline, kde získal Lubomír Váry cenu za pedagogické výsledky, a potom ďalšie ceny počas každého roka tohto festivalu. Lubomír Váry obdržal v roku 1994 na deň učiteľov v celoslovenskom hlasovaní titul učiteľ roka. Piešťanský dixieland získal v roku 1991 Cenu agentúry Rock-Pop-Jazz, ktorej výsledkom bola nahrávka kazety (1992). Piešťanský dixieland vystúpil v Juhoslávii, Maďarsku (1991), zúčastnil sa súťaže v St. Raphael Côte d' Azur v Saint Raphael vo Francúzsku (1992).

Predpokladom tvorivej výuky a prenikania nových prvkov do osnov na ZUŠ bolo uplatnenie improvizácie pri výuke hry na nástroj, čo sa dialo začiatkom 80. rokov. Prax však ukazuje, že aj toto úsilie sa chápalo ako čosi navyše k požadovanej látke, a z improvizácie, náhodného, tvorivého fantazijného prvku sa stala povinná výuka na úrovni technických cvičení, alebo iba spôsob ako k melódii vymyslieť klavírny sprievod. Čiže prakticky sa improvizácia nevyučuje. Výuka nových žánrov, resp. inej ako európskej hudby, či improvizácie, môže realizovať iba ten pedagóg, ktorý pochopil jeho základné výrazové a hudobnostavebné špecifiká. Podmienkou k tomu je záujem a vytvorený osobný vzťah k danému žánru, ako i určitý stupeň tvorivosti pedagóga.

Metodika, spôsob výučby jazzu v hre na nástroj, je vo svete rozpracovaná na vysokom stupni dokonalosti do takej miery, že aj priemerný hudobník je schopný za krátky čas zvládnuť rutinovane všetky problémy improvizácie. Používajú sa na to tzv. fake book (zozbierané a vydané jazzové štandardy, ktoré slúžia ako

podklad pre improvizáciu), video kazety s inštruktážou týkajúcou sa techniky hry na nástroj, audio kazety, kde je nahratá verzia skladby so sólujúcim nástrojom a zároveň ďalšia verzia, iba so sprievodnými nástrojmi a sólový inštrument je vynechaný (naň improvizuje študent a tak má možnosť cvičiť). Ako však vyučovať hudobnoteoretické predmety, históriu v oblasti jazzu a MPH, je predmetom záujmu muzikológie v poslednom desaťročí. Náš systém hudobnoteoretických predmetov na ZŠ, ZUŠ vychádza z ľudovej hudby a európskej hudobnej histórie. Predpokladá sa, že deti a mládež budú na ZŠ spievať ľudové piesne, počúvať hudbu a sprostredkujú sa im niektoré poznatky zo základnej hudobnej teórie. V učebniciach na ZŠ o tom svedčia otázky typu - aké je tempo v skladbe, čo je poltón, čo je nota s bodkou a pod. Na ZUŠ ide v podstate o tie isté ciele a zameranie, iba rozšírené, keďže sa predpokladá, že žiak sa má naučiť hrať na nástroj, musí mať rozsiahlejšie poznatky zo základnej hudobnej teórie. V hudobnej výchove pre 9. ročník v ZDŠ z roku 1964 boli zahrnuté poznatky z afroamerického folklóru (work song, spirituál) so 4 notovými ukážkami piesní, ďalej tu boli informácie z oblasti symfonického jazzu - tretieho prúdu (G. Geršwin, J. Ježek), čo na tú dobu (1964) bolo progresívne. Deviata trieda na základných školách v súčasnosti nejestvuje, v 8. ročníku je hudobná výchova len na tých školách, ktoré sú nejazykové. Tam kde ju majú aj v 8. ročníku, nemajú učebnicu a do osnov sa dostala moderná populárna hudba a jazz. Nikto ale nedal podklad, ako sa má učiť. To sa stalo v druhej polovici 80. rokov. Uvedomujúc si neblahú situáciu som prijala v roku 1990 kompromisnú ponuku firmy Simplex, ktorá vydala moju prácu (veľmi stručný výťah - podklad pre vyučovaciu hodinu určenú pre pedagóga) Hop do pop, alebo abeceda modernej populárnej hudby. Toto je však provizórne riešenie, ako i mnohé iné praktiky, pomôcky, ktoré sa používajú na školách.

Záver

Problematické a dodnes nedoriešené zostávajú otázky, ako aplikovať improvizáciu na ZUŠ, či výuka jazzu je skutočne vhodným a jediným východiskovým modelom pre ostatné druhy MPH (rock, folk, country and western, šansón) v oblasti výkonného umenia (interpretácia, kompozícia, aranžovanie), aké metódy použiť pri výuke MPH a jazzu na ZŠ, čo z oblasti MPH a jazzu je vhodné ilustrovať pre ktorú vekovú kategóriu a pod. Ďalšie okruhy problémov súvisia s materiálovým vybavením školstva - LP, CD, video, učebnice, noty, kvalifikovaní pedagógovia ...

Poznámky:

- ¹ Keden, J.: Takzvané mládežnícke sekty a okultná vlna. Bratislava, Lúč, 1989
- ² Baacke, D.: Beat - die sprachlose Opposition. München, Juventa Verlag 1968
- ³ Epstein, S.J.-Pratto, J.D.: Heavy Metal Rock Music, Juvenile Delinquency and Satanic Identification. In.: Popular Music and Society. 14, 1990, No.4, s. 67-77

Použitá literatúra

1. Baacke, D.: Beat - die sprachlose Opposition. München, 1968
2. Epstein, S.J.-Pratto, J.D.: Heavy Metal Rock Music, Juvenile Delinquency and Satanic Identification. In: Popular Music and Society, 14, 1990, No. 4, s. 67-77
3. Epstein, S.J.-Pratto, D.J.-Skipper, J.K.: Teenagers, Bahavioral Problems, and Preferences for Heavy Metal and Rap Music: A Case of a Southern Middle School. In: Deviant Behavior 1990/11, s. 381-394
4. Gox, J.: The Relationship Between Violent and Sexual Images and The Popularity of Music Videos. In: Popular Music and Society, 14, 1990, No.4, s. 1-11
5. Jaslovský, M.-Lábska, Y.-Španko, P.: Jazzové profily 1986-1992, Bratislava. SHF, 1992
6. Jaslovský, M.: "Je to obrovský projekt, až mám z toho strach..." hovorí autor muzikálu Umrieť pre krásu Matúš Jakabčič, Hudobný život, 25, 1993, č. 19, s. 12
7. Lábska, Y.: Štúdium a populárna hudba. Rytmus, 1987, č. 5, s. 27
8. Lábska, Y.: Populárna hudba ako súčasť výchovy na základných školách. Rytmus, 1988, č. 7, s. 27-29
9. Lábska, Y.: Jazzová besiedka Ludovej školy umenia. Smena, 43, 4. júna 1990, č. 129
10. Lábska, Y.: Nielen saxofónista, ale aj pedagóg Dušan Huščava. Hudobný život, 26, 1994, č. 19, s. 8
11. Lábska - Kajanová, Y.: Infojazz, vydáva Slovenská jazzová spoločnosť 1990-1994, (od roku 1993 súčasť Hudobného života)
12. Matzner, A.-Poledňák, I.-Wasserberger, I.: Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby I. (helso jazz VI. - vyučování a školství), Praha, Supraphon 1983, s. 190-191
13. Matzner, A.-Poledňák, I.-Wasserberger, I.: Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby III. (heslá Siváček J. - Wasserberger, I. - Trnečka, B.), Praha, Supraphon 1990, s. 479, 618, 557

Pramene:

1. Učebnice Hudobnej výchovy pre 2.-7. ročník ZŠ. Bratislava, SPN 1982-1994
2. Učebnice Hudobnej náuky pre 2.-7. ročník ZUŠ. Bratislava Opus 1989-1993
3. Bulletin Slovenského jazzového festivalu v Žiline 1986-1993
4. CD Slovak Jazz 92, SJS, 1992
5. Kazeta Piešťanský dixieland 92, RPJ, 1992